

Kring Kärnan 26

Årsbok 1997 från Helsingborgs Museiförening och Helsingborgs Museum.

Distribution: Helsingborgs Museum, Box 7123, S-250 07 Helsingborg,
tel. +46 42 10 45 00, e-mail: helsingborgs.museum@helsingborg.se

Redaktör: Anne Louise Kemdal

Assistent: Charlotta Jönsson

Redaktionskommitté:

Karl Erik Ander

Torkel Eriksson

Karin Gustavsson

Mats Malmstedt

Karin Ohlsson

© 1997 Författarna och Helsingborgs Museum

Layout: Bates Sweden AB

Tryckning: Skogs Boktryckeri AB, Trelleborg 1997

ISBN 91-87274-15-9

Gisela Trapp

Glimtar ur en konsulinnas liv
av Karin Gustavsson

ARILD APRIL 1957

Några dagar före sin 84-årsdag sitter Gisela Trapp i sitt hus i Arild och tänker tillbaka på en händelse som inträffade 34 år tidigare. I hennes hem på Fredriksdal träffades då två allvarliga herrar, båda i katolska kyrkans tjänst. Albert Bitter, som varit katolsk biskop i Sverige i flera decennier, var på väg att flytta från Sverige. Hans efterträdare, Johannes Erik Müller, hade kommit resande från Bayern, och Fredriksdal blev det första uppehållet i det nya hemlandet. Deras värdinna var konsulinnan Gisela Trapp. Det hade gått nära sex år sedan hon blev änka, och lika lång tid sedan hon lämnade svenska kyrkan.

Nu har det gått mer än tre decennier efter biskoparnas möte på Fredriksdal, men Gisela minns det så tydligt. Hon fattar pennan och skriver till Müller: *"Den 12 April tänkte jag hela dagen på den stora händelsen på Fdahl. Det är som vore det igår det hände. Jag kan se Biskopen lång och mager träda in om dörren och middagen och vad Biskopen sade. Det var en härlig dag!"* Denna för Gisela så härliga dag grundlades en livslång vänskap mellan henne och biskop Müller.

UPPVÄXT OCH UNGDOM

När Carl och Ida Henckel fick sin tredje dotter Emy Gisela Charlotta den 18/4 1873 var Helsingborg en småstad, stadd i expansiv förändring. Staden hade några år tidigare fått järnvägsförbindelse med södra och mellersta Skåne och södra stambanan. En utbyggd hamn banade vägen för industriell expansion, och även om Helsingborg ännu var till ytan en mycket liten stad hade ny bebyggelse anlagts söder om den gamla stadskärnan, där framförallt industrins arbetare kom att bo.

Carl Henckel (1821–1898), var affärsman med många kommunala uppdrag. Han var skeppsredare och en av grundarna av Helsingborgs varv, och hopbragte en ansevärd förmögenhet. Han hedrades med titeln konsul. Hans hustru Ida (1846–1937), var dotter till stadsfiskalen Rosenberg. Gisela hade två äldre systrar, Carola, född 1867 och Elisabeth, född 1870. Ende sonen i familjen, född året efter Gisela, dog vid bara ett års ålder. Familjen var bosatt i kvarteret Monitor vid Norra Strandgatan, i hjärtat av Helsingborg.

Här växte Gisela upp i en borgerlig miljö med full ekonomisk trygghet. Tidigt visade hon konstnärliga anlag, något som bland andra den legendariska helsingborgsläkaren Martha P:son Henning beskrivit: *"Som Gisela och jag bägge älskade hästar kom Gisela ofta till 'Villan' för att måla av våra hästar. Hon målade t.o.m. av mig som 12-åring till häst – Hon målade hästar utmärkt bra."*¹ Författaren och konstkritikern Yngve von Schmidten, också han gammal helsingborgare, har omvitnat hur skickliga alla tre systrarna Henckel var på att rita och måla, men att det var den yngsta, Gisela, som hade verklig konstnärlig talang, och även han nämner Giselas lust och fallenhet för att rita hästar.²

Vid bara 17 års ålder blev Gisela Henckel antagen till Konstakademien i Stockholm. Föräldrarna tvekade dock att skicka sin unga flicka till den avlägsna huvudstaden.³ Istället fick Gisela sin konstnärliga utbildning i Köpenhamn. Som lärare hade hon bl a den danske konstnären N.P. Mols, som blivit mest känd för sina naturalistiska målningar med motiv från dansk landsbygd.

ILLUSTRATÖR OCH MÅLARINNA

Efter sin utbildning i Köpenhamn ägnade sig Gisela både åt måleri och teckning. Familjen Henckel var bland de första sommargästerna i Arild vid Kullaberg, och här ägnade hon sig åt friluftsmåleri. Hon var inte ensam om att måla i Arild. I det idylliska fiskeläget vistades sommartid under ett par decennier, från

1880 till några år in på 1900-talet, flera av Skandinavians mest framstående artister. Gustaf Rydberg, Justus Lundegård och Ottilia Adelborg hörde till de återkommande. Här kunde Gisela på ett otvunget sätt umgås med andra konstnärer. Hennes målningar från 1890-talet, både oljor och akvareller, har oftast naturmotiv – får eller hästar fångade i Kullabygdens landskap, och ansluter sig till friluftsmåleriet, en av de starkast rådande konstströmningarna då. Bland hennes goda vänner fanns Elisabet Keyser och Mina Bredberg, båda pionjärer bland kvinnliga konstnärer. Keyser bedrev undervisning, både i Stockholm och sommartid i Arild. Gisela Henckel var hennes elev i ateljén i Stockholm.

Gisela Henckel var också en skicklig tecknare, och fick bilder publicerade i bl a Ord och Bild. Från 1898 och fram till mitten av 1930-talet bidrog hon med illustrationer åt

Hästar var ett favoritmotiv hos Gisela Trapp.

tidskriften Jultomten, startad 1891, som utkom till jul varje år. Jultomten riktade sig till barn, och hade som mest en upplaga på över 200 000 exemplar. Utgivarna av Jultomten, Emil och Amanda Hammarlund, startade 1899 utgivningen av Barnbiblioteket Saga. Även i Saga-böckerna bidrog Gisela med illustrationer, och hon befann sig då i ett kvalificerat sällskap. Många av Sveriges främsta konstnärer – Carl Larsson, Jenny Nyström, Louis Moe, Albert Engström och Otilia Adelborg – bidrog med bilder till Saga-böckerna. Även i urvalet av författare hade utgivarna en hög ambition – Elsa Beskow, Helena Nyblom, Anna Wahlenberg och Anna-Maria Roos var ofta återkommande författare.

Familjens ekonomiska status gjorde det möjligt för Gisela att företa flera utlandsresor. Hon fick då tillfälle att studera andra länders konst- och kulturhistoria, som intresserade henne mycket. Våren 1899 besökte hon Heidelberg, Dresden och Rügen, och 1901 gjorde hon en resa tillsammans med sin syster Carola till några av Belgiens historiska städer. *”Nu har jag återvänt hem efter en mycket intressant färd, först i fjorton dagar den gamla medeltidsstaden Brügge med alla dess minnen af förgången prakt. Hemvägen gick öfver Gendt och Brüssel”*, skrev hon till Amanda Hammarlund i maj 1901.

Hösten 1900 hade Gisela med en tavla och några sagoillustrationer på en utställning i Malmö, arrangerad av Konstföreningen för

Södra Sverige. Yngve von Schmidten skrev entusiastiskt om Gisela Henckels bidrag på en utställning, som han i övrigt bedömde som medelmåttig: *”Får på bete’ är fröken Henckels första mogna tavla och hitintills bästa arbete, med hvilket hon kan sägas ha ’slagit igenom’.*”⁴ Med på utställningen fanns också ett porträtt av Gisela, målat av Hedvig Hamilton.

SAMARBETE MED EVA WIGSTRÖM

De första uppdragen för Jultomten handlade om att illustrera alster av den i Helsingborg bosatta författarinnan Eva Wigström (1832–1901). Wigström, som publicerade sig under signaturen ”Ave”, var bland mycket annat en av föregångarna inom folklivsforskning och folklivsskildring i Skåne, och en populär författarinna och samhällsdebattör. Wigström var välkänd också i Danmark, och i den danska tidskriften Julehilsen illustrerade Gisela Henckel sagor som Eva Wigström författat.

Utbytet mellan den unga Gisela Henckel och den äldre Eva Wigström förefaller ha varit ömsesidigt. Gisela skriver till Amanda Hammarlund i augusti 1898: *”Eftersom jag en gång för alla bedt henne (EW) skriva upp när hon hittade på någon rolig ramsa så kunde det nog hända hon nu hade någon som var bra.”* Samarbetet mellan Gisela Henckel och Eva Wigström rörde inte bara Jultomten. En bilderbok gavs ut på Bonniers förlag 1899. Helsingborgsposten recenserade i november 1900 Wigströms bok Vingalek: *”... denna*

Två unga släktingar till Gisela var modeller till denna tavla, målad vid 1920-talets början.

(bok) har en annan dragningskraft neml. de af fröken Gisela Henckel tecknade bilderna, några små sannskyldiga konstverk, som röja den mest sympatiska uppskattning af hvad som tilltalar och roar de små. Man må önska, att samarbetet mellan dessa två konstnärer, hvar på sitt område, länge måtte fortfara.”⁵ Recensentens önskan gick dessvärre inte i uppfyllelse. Eva Wigström avled i januari 1901.

Några år efter Wigströms död tog Gisela, som då hette Trapp, initiativ till resandet av en minnesvård på Wigströms grav. Hon skrev till historieprofessorn Lauritz Weibull i Lund och föreslog att han skulle ställa sig i spetsen för ett uppdrag för insamlandet av

medel till en gravvård. Oscar Trapp kom att bli drivande i saken. Gisela utformade gravvården, som invigdes på Nya kyrkogården i Helsingborg i oktober 1910 genom att konstprofessorn Ewert Wrangel höll tal och Oscar Trapp drog av täckelsen från stenen.

ÄKTENSKAP MED OSCAR TRAPP

Oscar Trapp föddes i Helsingborg 1847, som son till garvaren C.C. Trapp. Han gifte sig 1877 med Cecilia Tellbom, och paret fick två barn, Ivar och Karin. Cecilia Tellbom avled 1899, strax efter det att Oscar Trapp köpt Fredriksdals herrgård.

I oktober 1902 gifte sig Oscar Trapp och Gisela Henckel vid en ceremoni i familjen Henckels hem. Efter vigseln företog de, enligt Helsingborgs-posten, en ”wedding-trip” till utlandet. Samma år som giftermålet med Gisela Henckel utnämndes Oscar Trapp till portugisisk vicekonsul i Helsingborg. Äktenskapet mellan konsul Henckels dotter och konsul Trapp omvitnades av samtiden som mycket lyckligt.

Giftermålet fick inte Gisela att avbryta sin konstnärliga verksamhet, något som annars inte var ovanligt bland samtida kvinnliga konstnärer. I ett brev till Amanda Hammarlund från februari 1903 heter det, antagligen som svar på frågan om Gisela i sin nya frustatus kunde tänka sig att fortsätta som illustratör: *”Det gladdde mig höra att Fru Hammarlund fortfarande önskar se mina teckningar och skall jag med nöje stå till tjänst då det alls icke fattas mig hvarken tid*

eller lust för mitt sysslande med konsten." I slutet av 1902 hade Gisela blivit en av 23 medlemmar av det nystartade Skånska konstnärslaget, en sammanslutning av konstnärer verksamma i Skåne.

Oscar Trapp var riksdagsman och tillbringade mycket tid i Stockholm. Ibland följde Gisela honom dit, och hon kunde då utnyttja tiden till att kopiera tavlor och kyrk-

Oscar och Gisela Trapp som nygifta

lig konst i Historiska museet: *"Jag bara målade och målade af alla krafter i museum. Och var på eftermiddagarna så trött att jag ej dugde till något annat"*, skrev Gisela till Amanda Hammarlund efter en stockholmsvistelse i maj 1905.

Oscar och Gisela Trapp fick inga gemensamma barn, men med tiden fäste sig Gisela

Trapp mycket vid i synnerhet Oscar Trapps dotter Karin, som bara var sju år yngre än sin styvmor. I olika sammanhang, som brev till den katolske biskopen Johannes Erik Müller uttryckte Gisela mycket sympati och ibland oro för Karin.

Makarna Trapp var bosatta dels på Fredriksdal, dels i den fastighet på Södra Storgatan, där Oscar Trapp hade sitt kontor. Dessutom innehade de från 1907 ett sommarhus i Arild. Tillsammans gjorde de flera utlandsresor. Rom besökte de flera gånger. Till Amanda Hammarlund skrev hon efter en resa dit 1907: *"Ja det var verkligen en herlig resa, Rom just då, kyrkofesterna, musiken, vårens tid. Jag är tacksam för de minnen jag fått föra hem. Till och med hann jag måla en smula der nere, fast tiden var knapp."*

DET KULTURHISTORISKA INTRESSET

Oscar Trapp hade ett starkt intresse för det medeltida Helsingborg, och för de medeltida lämningar som bevarats genom århundraden. Genom kraftfulla insatser bidrog han till att Kärnan, den enda bevarade resten av Helsingborgs slott, räddades från ett accelererande förfall och restaurerades 1893–94. Han slog också vakt om de rester av Helsingborgs medeltida kyrkor som grävdes fram i det sena 1800-talets och tidiga 1900-talets ivriga exploatering av staden. Oscar Trapp lyckades genom källforskning fastslå vilken av de vid grävningar påträffade kyrkoresterna som var S:t Clemens och vilken som var S:t Petri. Ämnet föranledde en lång-

varig träta i dagspressen med den debattglade doktor Carl Wibling, legendarisk lektor vid gossläroverket i Helsingborg. Oscar Trapp tog också initiativ till att en förbindelse mellan Stortorget och Kärnan skulle anläggas, och år 1903 invigdes de nya Terrasstrapporna under högtidliga former av en annan Oscar, kung Oscar II.

Oscar Trapps intresse gällde emellertid inte bara de materiella lämningarna efter medeltidens Helsingborg. Också medeltidens andliga värld intresserade och fascinerade honom, och han hyste stor kunskap om de medeltida helgondagarna. När Brunnby kyrkas rika kalkmålningar påträffades vid kyrkans restaurering 1911 skrev Oscar Trapp en rapport till Vitterhetsakademien, som vittnar om ingående kunskap om de medeltida helgonen. Gisela Trapp gjorde en insats för Brunnby kyrka, när hon i samband med renoveringen skulpterade ett Jesusbarn i gips till kyrkans medeltida madonnaskulptur.

Oscar Trapp är en av de driftigaste näringsidkare och politiker som Helsingborg har haft. Det som låg honom närmast om hjärtat och som han är ihågkommen för idag är den kulturella verksamheten, ett intresse som delades av Gisela. Säkerligen uppmuntrade och stimulerade de varandra i sina respektive gärningar, och ibland fann de samarbetsformer, som när de tillsammans verkade för en minnesvård åt Eva Wigström.

När Oscar Trapp genom arkivforskningar i Köpenhamn lyckats återfinna den äldsta avbildningen av Helsingborgs medeltida

Denna tavla med titeln "En engel", var med på Gisela Trapps utställning på Helsingborgs museum år 1921.

vapen verkade han för att denna version av stadsvapnet skulle stadfästas som officiell. Gisela målade en tavla av vapnet, som hängdes i ett bokhandelsfönster för att visa både beslutsfattare och andra helsingborgare hur hennes make ville att stadens vapen borde se ut. År 1916 beslutade stadsfullmäktige att denna version av stadsvapnet härnäst skulle användas. Oscar Trapp var också en av de drivande krafterna bakom att Helsingborg skulle få ett museum, och när denna plan hade förverkligats blev det Gisela som tecknade de första affischerna.

Oscar och Gisela Trapp hyste ett varmt intresse för gamla folksägner och folkminnen, och de samlade in talesätt och ordspråk i Arild och trakterna där omkring, inspirera-

de av Eva Wigströms arbete med att dokumentera den skånska landsbygdens folkminnen. Resultatet av uppteckningarna från Arildstrakten publicerades 1918 i "Kulturhistoriska Helsingborgsstudier", Helsingborgs museums första publikation, som tillägnades Oscar Trapp. Dessvärre finns inga uppgifter om sagesmän eller tidpunkt för upptecknandet. I ett handskrivet manuskript till artikeln i Helsingborgs museums arkiv har Gisela i efterhand skrivit små kommentarer, där hon drar slutsatsen att vissa ordspråk och talesätt levt kvar sedan tiden före reformationen.

ÄNKA OCH KONVERTIT

Efter att ha varit sjuklig i ett år drabbades den 69-årige Oscar Trapp av ett slaganfall i augusti 1916. Efter två dagars medvetslöshet avled han i hemmet på Fredriksdal den 30 augusti. Hyllningarna till honom i pressen var storslagna, och hans begravning i Mariakyrkan refererades ingående. Gisela stod nu ensam, vilket hon var helt oförberedd på. Till Oscar Trapps mångårige vän, juristen och politikern Ivar Afzelius (1848–1921) skrev hon några veckor efter dödsfallet: "Ännu känner jag mig liksom förstenad af det plötsliga slaget, han var ju nog icke frisk den sista tiden, men vi förlorade aldrig hoppet om, att ha skulle få sin hälsa igen och det, att han skulle gå bort från mig var liksom otänkbart." I samma brev heter det vidare: "Oscar afskydde att syssla med affärer, han ville hellre fördjupa sig

Porträtt av Oscar Trapp och döden, målat postumt av Gisela Trapp år 1918.

i S:t Clemens legend och kulturhistoriska skrifter."

Efter makens död bosatte sig Gisela i Arild, och samtidigt meddelade hon kyrkoherden i Brunnby sin avsikt att lämna Svenska kyrkan. Hennes konversion till katolicismen bekräftades i en skrivelse i januari 1917: "Fru Gisela Trapp har den 13 november 1916 anmält sitt utträde ur den Svenska statskyrkan på grund av att hon redan för flera år sedan övergått till Romersk-katolska kyrkan."

Hon konverterade i Köpenhamn under första världskriget, där pater Josef Droste

var hennes religionslärare. Pater Droste var superior vid jesuitorden i Ordrup, och han ägnade mycket tid åt konvertiter. Det måste ha varit av hänsyn till sin makes ledande ställning som Gisela avstod från att begära utträde ur Svenska kyrkan tidigare och på så sätt offentliggöra sin nya kyrkliga hemvist. Att vara katolik var långt ifrån okontroversiellt i det dåtida Sverige, även om lagstiftning gav möjlighet till konversion sedan år 1873.

I bevarad korrespondens och andra handlingar finns bara mycket knappa ledtrådar till bakgrunden till Giselas konversion. Som för många andra konvertiter var synen på sakramenten viktig. Till konstnären Ernst Norlind skrev hon 1936: *"Jag för min del flög som en pil in i kyrkan⁶, ännu medan min man levde (som mycket uppskattade kyrkan). Jag hade då ännu ej kommit till den ålder då ångestkänslor kan uppträda och har man räddat sig över till Petri klippa, har jag svårt att tro att dylika känslor alls kan plåga en. Hela livsuppfattningen förändras, när sakramenten verka med sin mystiska kraft. Döden blir, som RH Benzon säger, endast en smal och obetydlig plank, som för över till andra sidan."*

Under resorna till Rom hade Gisela kommit i nära kontakt med den romersk-katolska kyrkan. Vid ett tillfälle i Rom greps hon av en stark och omvälvande religiös upplevelse.⁷ Det djupa intresse som både Oscar och Gisela Trapp hyste för medeltidens konst- och kulturhistoria och för dess andliga värld måste också ha varit ett viktigt

Oscar Trapp i Rom år 1913.

inslag i Giselas ändrade syn på religion och religionsutövning.

Gisela Trapp sörjde sin make djupt och hon kom att leva ett tillbakadraget liv efter hans död. Till den danskfödda författarinnan Helena Nyblom (1843–1926), som även hon hade konverterat till katolska kyrkan och haft nära kontakt med pater Droste, skrev Gisela 1922: *"Jag, som numera alltid sitter hemma ... Alla människor tycka att jag borde resa ut något till ett katolskt land och jag säger detsamma till mig själv, men så störta alla minnen fram från de förgångna, lyckliga åren, då vi reste samman och då känns det så svårt."*

EN NY BILDVÄRLD

Redan före konversionen och utträdet ur Svenska kyrkan hade Gisela Trapps motiv blivit nästan uteslutande religiösa, och målningar av korgossar och helgon visade tydligt var hon nu hade sin kyrkliga förankring. Hon deltog på Föreningen Svenska konstnärinnors utställning i Wien år 1913 med en triptyk med en madonnabild centralt. Samma år skrev hon till Amanda Hammarlund: *"Det blir allt mindre med mitt tecknande illustrationer, jag liksom kommer allt mer ifrån det och målar nu istället mera"*, och i ett brev till Hammarlund året efter skriver Gisela om en altartavla som hon arbetar med. Efter Oscar Trapps frånfälle blev målandet ett sätt för henne att ta sig igenom sorgen: *"Eljest har jag sagt farväl till allt illustrerande i barntidningar, men jag har fullt upp med mitt arbete att måla och det är ju godt att jag kan arbeta, i den stora och tunga ensamhet, som blifvit min lott"*, skrev Gisela till Amanda Hammarlund 1917.

Emellertid återkom hon till Jultomten och Hammarlunds övriga publikationer efter några år. Ett skäl till detta var att hon hade användning för de arvoden hon fick: *"Jag har efter hand flera gamla orkeslösa tjenare att hjälpa och därför har jag godt bruk för inkomsterna"*, skrev Gisela till Hammarlund 1926. Men nu ville hon bara göra illustrationer med religiös anknytning: *"Skämtsamma bilder skulle jag inte mera kunna rita, det får numera gå i den allvarliga genren"*, skrev hon till Hammarlund 1922. Helgonlegender

var något som hon gärna ville illustrera. Det hände dock att hennes katolska tro krockade med vad som var gängse att visa för svenska protestantiska barn: *"Ja, jag förstår så väl att det inte passar att rita djävulen i en prot. barntidning. Jag tänkte inte på det, det var en kat. legend. I protestantismen är ju den onde afskaffad, men är det inte ett fel? Hur griper det icke barnens hjärtan att höra om den stora striden i himlen och Lucifers nedstörtande."* I april 1932 föreslår hon Amanda Hammarlund att få illustrera något ur den heliga Birgittas liv till Jultomten, och hon tänkte också på S:t Göran: *"Vore det inte också någongång vackert med S. Georg till häst och med drake och något med scouter och dikt med 'var redo', det skulle nog slå an på alla scouter."*

Gisela Trapp begärde utträde ur Skånska konstnärslaget hösten 1916, strax efter Oscars död. Det innebar att hon bröt kontakten med konstnärskollegor, och därmed förlorade hon kritiker och vänner inom konstnärskretsarna. Ett undantag var textilkonstnärinnan Märta Afzelius, dotter till Ivar Afzelius, som vistades på Fredriksdal en längre period 1917. Gisela uppmuntrade henne i sitt konstnärsskap, och rekommenderade hennes teckningar till Amanda Hammarlund. En konstnär som Gisela beundrade mycket var danska Agnes Slott-Möller (1862–1937). Hennes motivkrets hämtades ur dansk medeltid och folkviseteman, således intressen som delades av Gisela. När Slott-Möller på 1930-talet fick det prestigefyllda

uppdraget av dekorera riddarsalen på Nyborgs slott, ett av de danska nationalmonumenten, skrev Gisela och gratulerade henne, och uttryckte sin stora beundran för hennes konst.

Våren 1921 anordnades en utställning med ett 30-tal verk av Gisela Trapp på Helsingborgs museum. Utställningen visades i Lund i december samma år, och vid båda tillfällena bemöttes den i huvudsak positivt. Till exempel skrev Sydsvenska Dagbladet: *"Alltigenom ett uttryck för glödande inspiration, gediget konstnärsskap och minutiöst, målmedvetet arbete och man står gripen inför den starka, men dock svärmiska tro, som de flesta målningar återspegla, inför den djupt religiösa stämning som fyller dem."* Reaktionerna i Helsingborg beskrev Gisela till Amanda Hammarlund i mars 1922: *"... och det var både rörande och öfverraskande, hur folk var glada för den! Senast i dag hörde jag en person, som sagt sig mycket hellre gå dit än i kyrkan, Gång på gång blef den förlängd och många riktigt sörjde, när den slutade. Der hade jag mest sådant, som gick i religiös anda, helgon och dylikt, utom några porträtt af min man."*

ARILDS KAPELL

Oscar och Gisela Trapp hade båda varit sommargäster i Arild redan från 1880-talet. Julafton 1907 fick Gisela en dyrbar gåva av sin man; en egendom i Arilds utkant. I det lilla fiskeläget finns ett av Skånes få bevarade medeltida kapell, och till det är knutet en

S:t Arild med kapellet i sin hand, i bakgrunden Gisela Trapps hus i Arild.

legend om den Helige Arild. Efter sin makes död lät Gisela uppföra ett litet kapell på sin tomt, till det yttre en något förminskad kopia av kapellet nere i byn. Tio stenar från det medeltida kapellet murades in i det nya. Sommaren 1921 invigdes det katolska kapellet, invändigt smyckat av Gisela Trapps målningar. Här framställs några helgon, och hela den sorgliga Arildslegenden skildrades. Motiven och bildspråket visar på tydlig inspiration av Brunnby kyrkas kalkmålningar. Gisela förfärdigade också de kyrkliga textilierna till kapellet. Sommartid kom kapellet och Gisela Trapps hus i Arild att bli en samlingspunkt för svenska katoliker.

KONTAKTEN MED HELENA NYBLOM
Endast några få brev från Gisela Trapp till Helena Nyblom finns bevarade. De som finns visar ändå tydligt att de båda katolska kvinnorna, trots stor åldersskillnad, stod varandra nära. De hade båda kontakter med katoliker i Köpenhamn, och under Josef Drostes sjukdom 1923 skickade Gisela bulletiner till Helena Nyblom om hans tillstånd. Helena Nyblom hade konverterat i Stockholm 1895, och blev en av det dåtida Sveriges mest uppmärksammade konvertiter. Helena Nyblom var mycket bedrövad över att strider inom katolska kyrkan i Sverige ledde till att biskop Albert Bitter, som varit katolsk biskop i Sverige i flera decennier, tvangs att lämna landet och sitt ämbete 1923. Även Gisela var illa berörd och skrev till Helena: *"Jag vågar knappt tänka på, hur förfärligt det blir, att Biskopen snart skall lämna oss. Ja, det är ju som du säger 'ofattbart'."*

BISKOP MÜLLER

Albert Bitters efterträdare som katolsk biskop i Sverige blev den handlingskraftige Johannes Erik Müller från Bayern. Han anlände till Sverige i april 1923, och sammanträffade då med sin företrädare Bitter just på Fredriksdal. Mellan Müller och Gisela Trapp uppstod snart en nära kontakt som varade livet ut. Müller fick ta emot många förtroenden från Gisela, och blev ett stort stöd och rådgivare i både personliga frågor, och i olika praktiska saker, som de

markaffärer som Gisela kom att bli berörd av. Sommaren 1924 gästade Müller Arild för första gången, och efter hans hemresa i augusti skrev Gisela: *"Och vad jag nu till sist af hela mitt hjärta vill tacka Eders Högvördighet för, är de allvarsamma ord Eders Högvördighet talade till mig, angående det förgångna. Det har blifvit en stor hjälp för mig och en stor lättnad."* Müller gjorde ytterligare några besök på Fredriksdal, men framförallt var det under årliga sommarvisiteter i Arild som Müller och Gisela Trapp umgicks.

KONSTNÄRSSKAP I KATOLSKA KYRKANS TJÄNST

Müller uppmuntrade Giselas målande, och han var hennes uppdragsgivare när det gällde att dekorera katolska helgedomar runt om i Sverige. Gisela tog med glädje sig an sådana uppdrag. Redan under Müllers allra första tid i Sverige blev hon ombedd att utföra en målning åt honom, och detta uppdrag gjorde henne stolt och glad: *"Det har varit en stor glädje för mig att få utföra denna målning för Eders Högvördighet"*, skrev Gisela till Müller i juni 1923. Müller måste ha uttryckt starkt gillande, för ett par veckor senare skriver Gisela igen: *"Med stor tacksamhet mottog jag det vänliga brefvet. Och jag blef så glad att höra, att Eders Högvördighet fann behag i taflan. Om det framdeles är något, som Eders Högvördighet kunde önska få målat, är det mig en stor glädje att få göra det."* Lite mer drastiskt uttryckte hon sig i ett

brev till biskopen 1927: *"Jag duger inte till något annat än att sitta i en krok och måla."*

Under mer än 30 år, från 1920-talets början och långt in på 1950-talet arbetade Gisela Trapp med stor iver med tavlor eller väggmålningar till de olika katolska kapellen och kyrkorna runt om i Sverige. Stockholm, Örebro, Norrköping, Bromölla, Visby, Oskarström är bara några orter – listan kom med tiden att bli allt längre. Både välkända bibliska figurer och lokalhelgon avbildades, och motiven anpassades till olika lokala förhållanden. Angående utsmyckning till det lilla kapellet i Oskarström, en ort som hade många polska invandrare, skrev Gisela till Müller 1924: *"Kanske skall der vara ett särskildt Maria-altare, det tycker kanske polackerna mest om."*

Det var inte bara i målningar som Gisela uttryckte sin konstnärliga ådra. Hon bidrog till de basarer och marknader som de katolska församlingarna arrangerade med handarbeten, handmålat porslin och andra alster, och den katolska tidskriften Credo och andra publikationer försågs med illustrationer. 1923 fick Gisela i uppdrag att illustrera den dansk-latinska mässboken åt sina katolska fränder på andra sidan Öresund, något som hon såg som ett stort förtroende.

I ett brev till biskop Müller från 1924 skriver Gisela själv om sitt handarbete, och blottar något av sitt inre: *"Påskafton skall tillbringas hos Mamma, sådana familjefester äro odrägliga, men jag har med litet kyrklinne att sy på och så går det väl. Ack,*

jag har under dessa år sytt in mycket svårmod och många sorgsna tankar i albor och mässhakar."

MONSIGNORE ASSARSSON

Den person i de svenska katolska kretsarna som vid sidan av biskop Müller fick störst betydelse för Gisela personligen var den katolske prästen David Assarsson. Assarsson var född i en akademisk familj i Lund 1892, och barnbarn till den legendariske lundabiskopen Flensburg. Han vigdes till katolsk präst i Innsbruck 1917, och redan året därpå bör den första kontakten mellan honom och Gisela Trapp ha förekommit. Då utkom hans bok "Fädernas kyrka" med illustrationer av Gisela Trapp. David Assarsson förespråkade i boken den katolska kyrkans hemortsrätt i Sverige med hänvisning till dess långa historia, och att det var den första kristna kyrkan i Skandinavien.

David Assarsson hyste en stark kärlek till sin skånska hembygd. Hans bok "Det skånska problemet" från 1923 behandlar frågan om landskapets nationella tillhörighet. Assarsson ville uppmärksamma landskapets danska förflutna, och han uppmanade alla skåningar att kräva rätten till hela sin historia. Allt arbete med boken kostade honom mycket möda, och den blev inte riktigt tagen på allvar. Assarsson vann nya krafter som gäst hos konsulinnan Trapp på Fredriksdal. Därifrån skrev han till Lauritz Weibull i december 1923: *"Det skånska problemet har kostat mig så mycket tankearbete och så*

intensivt sysselsatt mig, att jag blifvit sjuk och öfveranstängd nästan hela hösten och måst fara hitner till Fredriksdahl för att vila. ... Fru Trapp ... har tecknat ett vackert omslag till boken med en stor och grann skånsk grip. Hon har utpräglat skånska åsikter och mycken kärlek till de gamla minnena.”

När David Assarsson 1927 blev den första katolska kyrkoherden i Helsingborg erhöll han den påvliga hederstiteln Monsignore. Under åren 1932–39 var han kyrkoherde i S:t Eriks katolska församling i Stockholm, men sedan fick han återvända till Helsingborg där han förblev kyrkoherde fram till sin död 1955. Ofta gick han klädd i traditionell katolsk prästdräkt med kaftan och platt hatt, vilket gjorde helsingborgarna häpnadslagna och nyfikna på hans person, och hans predikokunst var vida berömd och lockade många besökare till hans kyrka.

Gisela Trapp och David Assarsson blev mycket goda vänner, och båda hennes hem, Fredriksdal och Arild, stod alltid öppna för honom. Under sina Stockholmsår tillbringade han sina sommarferier i hos Gisela Trapp i Arild. Inte bara den katolska tron förenade dem, utan också det starka intresset för Skånes historia och de lokala helgonlegenderna. De behagliga sommarvistelserna i Arild beskriver han indirekt i ett brev från Visby 1937: *”Här går livet rätt mycket efter Arildsschema. Bad, solbad, språngmarscher på förmiddagen, kyrkligt arbete på eftermiddagen.”*

Även Assarsson uppmuntrade Giselas

målning och under vistelsen i Visby 1937 öste han beröm över en altartavla som hon gjort till stadens katolska kyrka: *”Jag undrar i mitt stilla sinne om det finns något av Madames föregående arbeten som gjort en sådan lycka. Alla tycker om den både gamla och unga, lärde och olärde, rika och fattiga.”*

Assarsson uppmuntrade inte bara Giselas kyrkliga konst utan också hennes intresse för historiska motiv. De båda intressesfärerna

Detalj ur tavla över det medeltida Helsingborg, målad av Gisela Trapp.

var ju lättförenliga hos både Assarsson och Trapp: *”Jag tycker visst att Madame först och främst nu bör måla det gamla Helsingborg med dess kyrkor och kloster. Ingen annan bild skulle väcka ett så allmänt intresse i staden och locka människor upp till kyrkan”,* skrev Assarsson 1940.

År 1944 föreslog David Assarsson biskop Müller att man borde låta bygga till "Sanct Clemens borg för att i denna inrätta ett Gisela Trapps museum för att förvara hennes tavlor (som nu till största delen förvaras i en garderob på Fredriksdahl) och andra ting som påminna om henne. Man hade då den fördelen att hon själv i livstiden kunde ordna det hela och sätta sin personliga prägel på allt. ... och hennes livsverk är sannerligen så pass betydande, att det är värt att räddas åt eftervärlden ... Jag vill så gärna se att Museiplanen realiserar medan vi alla tre – Biskopen, Madame och jag – ännu är i livet. ... Det är icke osannolikt, att vi kunde få hjälp av fröken Carola Henckel, som älskar och skattar sin syster mer än alla andra människor."

Biskopen ställde sig knappast avvisande till Assarssons tankar. Ett nytt hus planerades vid Munkavången, men bristen på byggnadsmaterial under och efter kriget gjorde att församlingen inte fick byggnadslov för projektet. 1951 skrev Müller till Gisela Trapp om att den planerade nybyggnaden vid Munkavången borde realiserar "så att Konsulinnans konstskatter snart finner ett trevligt hem."

Efter det att Gisela bosatt sig permanent i Arild 1937 blev hennes besök i Helsingborg inte så många. David Assarsson saknade henne och skrev hösten 1940: "Jag tror att vi alla (men särskilt jag) ständigt saknar Madame i Sankt Clemens lilla värld häruppe. Det är inte alls som i gamla tider, då vi hade

vår hemtrevliga söndagsskola och tusen gemensamma företag att diskutera. Men kanske kommer Madame i nästa vecka. Kanske kunna vi till och med fira Märten tillsammans."

ATT LEVA SOM KONVERTIT

De katolska kretsarna i Sverige var mycket små vid tiden för Gisela Trapps konversion. På 1920-talet fanns ca 4.000 katoliker i sammanlagt fem församlingar. Trots det ringa antalet anhängare som den katolska kyrkan hade, såg många av Svenska kyrkans präster en fara i katolicismen. Svenska kyrkan hade vid ett prästmöte 1923 bildat ett särskilt utskott till protestantismens värn, och året därefter manade Svenska kyrkans biskopar med ärkebiskopen Nathan Söderblom i spet-

Helgonen jagas ur Mariakyrkan. Tavlans skildrar Giselas syn på förhållandet mellan katolicismen och protestantismen.

sen till vaksamhet mot den "papistiska propagandan".⁸

Denna skepsis; och till och med motstånd mot katolska kyrkan i Sverige skapade sammanhållning inåt. Gisela Trapp skriver i ett brev till Müller 1924: "Jag hörde berättas att en af stadens präster vid en undervisningstimmå i en flickskola sagt: 'Katolicismen börjar riktigt taga fart här i staden och Fru Trapp är den värsta af alla.' Två af de unga flickorna, som på långt håll äro lite släkt med mig, voro mycket förargade på prästens obildade utfall mot mig. Men jag tyckte bara det var lustigt."

S:T CLEMENS KATOLSKA FÖRSAMLING OCH KYRKOPYGGNAD I HELSINGBORG

Tack vare Gisela Trapp kunde byggandet av S:t Clemens katolska kyrka på Munkavången, ett stycke mark strax öster om Helsingborgs stadskärna, realiseras i slutet av 1920-talet. Gisela Trapp skänkte marken till katolska kyrkan 1923, och en stor del av den penningssumma som krävdes för bygget kom, efter viss tvekan, från Ida Henckel, Gisela Trapps åldriga mor.

Namnet Munkavången hade området fått av att marken vid 1500-talets början skänktes till dominikanerklostret i Helsingborg av kung Frederik I. Så småningom kom Munkavången i familjen Henckels ägo, och kallades länge "Henckelska trädgården". Gisela såg det som en kär plikt att återbörda marken till kyrkan, och skrev 1923 till bis-

kop Müller: "Det är en stor tillfredsställelse för mig att ha kunnat skänka den gamla klosterjorden tillbaka till kyrkan, ja, det var ju helt enkelt min plikt att göra detta. Det måste ju vara Guds försyn att min far af 9 syskon ärfde just den jorden af sin far och att sålunda en del af den kom i mina händer." Samma år som donationen av Munkavången tilldelades Gisela Trapp den påvliga utmärkelsen Pro Ecclesia et Pontificie, en medalj som gavs till personer som gynnat katolska kyrkan på något sätt. Ytterligare ett stycke av Munkavången donerades till Katolska församlingen 1934, av Gisela Trapps syster Carola Henckel.

Långt innan Helsingborg fick sin katolska kyrkobyggnad lät Gisela Trapp inreda ett kapell på Fredriksdals herrgård. Kapellet var helgat åt S:t Clemens.⁹ Här kunde hon och hennes fåtaliga trosfränder be och fira mässor. Innan S:t Clemens församling hade bildats och fått en prästtjänst var Helsingborgs katoliker hänvisade till att resa till Malmö eller Helsingör när man ville delta i gudstjänster. Våren 1924 besökte David Assarsson Helsingborg, och Gisela skrev strax efter till biskopen: "Jag ville bara tacka för att Fader Assarsson fick komma hit, det var mycket angenäma dagar och så var jag lycklig över att komma till Påsk-kommunion och icke behöfva resa till Danmark."

David Assarsson utnämndes, på egen begäran, till kyrkoherde i den nybildade S:t Clemens församling 1927. Pingstsöndagen detta år ledde Assarsson den första katolska

David Assarsson och biskop Johannes Erik Müller framför Fredriksdahls herrgård. Gisela Trapp är sannolikt fotograf.

högmässan i Helsingborg sedan reformationen.¹⁰ Mässan ägde rum i ett provisoriskt kapell, inrett i ett gammalt stall på Munkavången.

S:t Clemens katolska kyrka invigdes under högtidliga former i augusti 1928. Kyrkobyggnaden hade ritats av den danske arkitekten Valdemar Schmidt. Gisela Trapp hade tagit aktiv del i planerandet av både själva kyrkobyggnadens utformning och dess konstnärliga utsmyckning. I april 1924 skriver hon till biskopen: "Kyrkan skall väl ej vara helt hvit invändigt, man tröttnar på det och jag önskar nu att Arildskapellet var mursten invändigt. En altartavla med guldgrund

tar sig heller inte vidare ut i en skarpt hvit kyrka. Der är heller inte den ro och samling, som i en kyrka med dunklare färger." I februari 1925 skriver hon: "Jag har redan börjat att på stora papper rita upp figurerna som skola målas på väggen." Till kyrkans inredning fördes också ett tidigmedeltida krucifix samt en dopfont, som tidigare förvarats på Fredriksdal. Bägge föremålen hade sannolikt införskaffats av Oscar Trapp.

Helsingborgs katolska kyrka helgades åt S:t Clemens, en påve från Rom som led martyrdöden. David Assarsson anknöt gärna till lokala katolska traditioner för att på så sätt stärka banden till det katolska förflutna. Namnet var också ett sätt för Gisela att hylla sin make, som ju ägnat den medeltida S:t Clemens kyrka så mycken forskarmöda.

Efter Gisela Trapps donation av Munkavången till katolska kyrkan 1923 började arbetet med att skapa en katolsk församling. Gisela Trapp och David Assarsson arbetade aktivt för att samla stadens katoliker. Fredriksdal blev en samlingspunkt: "I förra veckan voro Herr och Fru Schumacher, Fru Ekberg, Fru Pongratz med barn och Fröken Fehn här på kaffe. De voro nöjda och glada och vi bestämde att Herr Schumacher skulle tala med några katoliker här i staden och jag skulle skriva till några", rapporterade Gisela till Müller i februari 1925. Samma år bildade ett antal katolska damer den första katolska föreningen i Helsingborg, S:ta Magnhilds paramentförening just på Fredriksdal. Föreningen sysslade med att framställa para-

Interiör av S:t Clemens katolska kyrka. Väggmålningar av Gisela Trapp. I samband med kyrkans om- och tillbyggnad 1966 försvann samtliga målningar.

menter (kyrkliga textilier). S:ta Magnhild var det enda kvinnliga skånska helgonet.

FREDRIKSDAL OCH DONATIONEN

Oscar Trapp förvärvade egendomen Fredriksdal år 1898. Det var då en större jordbruksegendom, belägen på kort avstånd från centrala Helsingborg. Jordbruket arrenderades ut, och familjen Trapp bodde i den lilla herrgården. Egendomen Fredriksdal hade bildats vid 1700-talets slut, då dykeridirektören Fredrik Wilhelm Cöster köpte upp mark i området och lät bygga ett mindre corps de logi år 1787. Fram till år 1898, då Oscar Trapp köpte Fredriksdal, bytte egen-

domen ägare mer än tio gånger!

När Oscar Trapp avled 1916 ärvdes Fredriksdal av Gisela. Handfallen stod hon inför en helt ny livssituation, som ägare till en stor jordbruksegendom. Till Amanda Hammarlund skrev hon 1917: *"Min man önskade att jag skulle ha Fredriksdahl, och Fru Hammarlund kan nog tänka, hvad det betyder för mig att sätta mig in i en sådan sak. Jag har aldrig behöft tänka på affärer och dylikt förr. Visserligen tänker jag arrendera ut landtbruket, men der är dock så mycket att ordna med vid öfvertagandet."*

Oscar Trapps unga brorson Thure Trapp arrenderade jordbruket på Fredriksdal vid tiden för Oscars frånfalle. Gisela hade gärna sett honom som fortsatt brukare av gården, men han flyttade först till Västergård i Helsingborgs utkant och sedan till Edeby på Lovön utanför Stockholm. Hela livet höll emellertid de båda en nära kontakt brevledes.

I mars 1918 erhöll Helsingborgs stad ett gåvobrev från Gisela Trapp, som innebar att större delen av egendomen Fredriksdal skänktes till staden. Syftet var att bygga upp ett friluftsmuseum på området, något som påbörjades ganska snabbt. Det officiella öppnandet för allmänheten ägde rum i början av juni 1923. Gisela Trapp höll sig då diskret i bakgrunden, men skrev till museets intendent Torsten Mårtensson: *"Jag var verkligen riktigt glad att min afresa från Fdahl blef uppskjuten så att jag fick, i det fördolda, öfvervara festen, som var mycket vacker. Och det*

Gisela Trapp i Fredriksdals park.

roade mig att se folk vandra i parken, och en skön känsla att der nu är tillsyn."

I donationsvillkoren sägs bl a att en köks-trädgård ska finnas med "förr vanliga växter", ett yttrande som i dag ter sig mycket framsynt, med vår medvetenhet om den biologiska mångfaldens betydelse, och med synen på äldre kulturväxter som ett levande kulturarv. Gisela Trapp hade hela livet igenom ett starkt intresse för trädgårdsodling, och hon återkommer ofta till ämnet i sina brev till Biskop Müller. Både parken på Fredriksdal och trädgården i Arild låg henne mycket varmt om hjärtat. Långt upp i åren arbetade hon själv med trädgården i Arild. Sommaren 1949 skrev hon till Müller: "*Om*

morgnarna krälar jag i jorgubbslandet, Petterson lukar ej, så derfor måste man själv hugga i."

Ett stycke mark söder om museiområdet fortsatte att vara i Giselas ägo även efter donationen. Snart blev det eftertraktat av stadsplanerarna i Helsingborg. Här ville man förlägga bostadsbebyggelse, något som Gisela starkt motsatte sig. I flera decennier pågick stadens övertalningsförsök att få fru Trapp att sälja, men hon nekade hela tiden. Flera gånger uppvaktades hon i sitt hem i Arild av stadens tjänstemän, som dock fick resa hem med oförättat ärende. Till Biskop Müller skrev Gisela om sina bekymmer med marken. I mars 1946 hette det: "*I onsdags*

anlände de tre herrarna från Hborg, företrädde av Stadskamrern. Lunchen var ganska vällyckad, jag hade lagat den fina fiskrätten och en god kaka till det mycket beprisade kaffet. Sedan började överläggningarna.” De tre herrarna reste hem, men de kom igen: ”*I går var 3 herrar här och Stadskamrern sade klagande: 'Skall jag nu för tredje gången resa härifrån med oförättat ärende.' Men de tycka mycket om att komma hit och Stadskamrern säger att det är hans enda semester.*” Året efter, 1947, skrev Gisela till Müller: ”*Igår var jag iväg till rådhuset och talade med stadskamrer Nektman. Han sade att besvärligare underhandlingar än denna hade han aldrig haft.*” Turerna kring Fredriksdalsjorden sysselsatte Giselas tankar oerhört mycket, och i en stor del av breven till biskop Müller dryftar hon sina bekymmer med ärendet ur olika vinklar. Det fanns flera skäl till hennes ovilja att sälja. Ett var att hon tyckte att hon erbjöds ett för lågt pris, ett annat var att hon kände sig förpliktigad att ge en del av en intäkt till Oscar Trapps båda barn, trots att hon helst av allt ville skänka en eventuell intäkt till katolska kyrkan. Sen var hon också rädd för att marken skulle komma att bebyggas med hus som var allt för moderna i hennes smak – funkis kunde hon inte med.

På 1950-talet såldes emellertid en bit av området till staden så att ett mejeri kunde uppföras där, och resten av marken donerades till katolska kyrkan. Några år efter Giselas död sålde kyrkan marken vidare till

Helsingborgs stad, inför hot om förestående expropriering, efter en lagändring som underlättade för staden att köpa in marken.

Gisela Trapp bodde kvar i Fredriksdals herrgård fram till 1937, även om hon långa perioder vistades i Arild. Ibland bodde hon också hos sin åldriga mor i centrala Helsingborg. Hon skattade Fredriksdal högt. 1924 skrev hon till biskopen: ”*Nu är jag på Fredriksdahl igen och o, hvad det är härligt med den ro och tystnad här alltid råder, fåglarna sjunga i morgonsolen och den första lilla crocusen har stuckit fram.*”

DE SISTA ÅREN

Under slutet av sin levnad fick Gisela Trapp uppleva hur Svenska kyrkans förhållande till den katolska blev allt mer avspänt. Hon var mycket glad åt att kyrkoherde Westin i Maria församling i Helsingborg år 1951 bad henne måla en tavla till Mariakyrkans tornkapell över det medeltida Helsingborg med dess olika kyrkor och kapell, och likaledes gladdes hon åt att man fortfarande mindes hennes makes insatser för stadens kulturminnen. Till Müller skrev hon i februari 1951: ”*Kyrkoherde Westin skrev ett mycket älskvärt brev och var synnerligen glad för att tavlan var i arbete. Han vill ha en silverplåt på den. Och der skall Oscars insats i det kulturella Hborg minnas. Han ämnar draga fram kyrkans glömda helgon, som hade altaren der under medeltiden. Och till 500-årsjubiléet i september skall Monsignore inbjudas.*” I ett annat brev heter det: ”*Jag sitter*

nästan fastklistrad vid staffliet och målar på den Westinska tavlån."

Gisela fick behålla sin fysiska och mentala vigör under sin ålderdom. När hon våren 1952, 79 år gammal, arbetade med en väggmålning i kyrkan i Helsingborg klängde hon vikt på ställningar: *"Nu har jag suttit på träställningen och målat S:t Clemens medeltidskyrkas förödelse. Men någon bov hade stulit den fina stegen, som hörde till ställningen, så man får äntra upp som en apa"*, skrev hon till Müller, och ofta återkommer hon till slitet i trädgården i Arild i breven till Müller. Under sin ungdom och tid som gift hade Gisela levt i ett hushåll med mycket personal, men på sin ålderdom hade hon ingen fast hjälp i hushållet: *"Besvärligt är det att ej ha hjälp i huset, man får verkligen arbeta alldeles för mycket"*, skrev hon till Müller 1953, året då hon fyllde 80.

I maj 1952 tilldelades Gisela Trapp helsingborgsmedaljen av Helsingborgs stad, som ville hedra henne för hennes insatser för staden och dess museum. Hon deltog i den högtidliga ceremonin i rådhuset, vars konstnärliga utsmyckning Oscar Trapp aktivt påverkat mer än ett halvsekel tidigare. Men efter medaljutdelningen avstod hon från midagen på Grand Hotel, och skyndade hem till sitt kära Arild.

Under sina sista år förlorade Gisela ett par av de personer som stått henne närmast, systemen Carola och Monsignore Assarsson. Carola avled i juli 1951 efter att ha varit sjuk och svag en längre tid. David Assarsson

avled nyårsafton 1955, och därmed förlorade Gisela den glada och vänliga kamrat som stått henne nära i mer än tre decennier. Han låg sjuk en tid före sitt frånfalle, och Gisela rapporterade till Müller om hans hälsotillstånd: *"... man ser på Monsignore A vart överansträngning kan föra hän. Monsignore har aldrig velat höra på goda råd."* Några veckor efter Assarssons död skrev Gisela: *"Ännu är det nästan omöjligt att sätta sig in i att Msgr är borta."*

I många år planerades för att biskopen Müller skulle flytta till Helsingborg efter sin pensionering. För hans räkning planerades det s k biskopshuset, och Gisela tog åter mycket aktiv del i planeringen av byggnadens utformning. Ritningarna till huset är signerade Edvin Tidblad från Helsingborg, men den yttre utformningen bestämde Gisela. Huset stod färdigt 1952, efter det att bygget hade försenats i flera år. Den lägenhet som var avsedd för biskopen använde Gisela till en början vid sina besök i Helsingborg efter Carolas frånfalle: *"Jag har hamnat här i ett nybyggt hus på Munkavången. Det är ett vackert hus, jag har själv gjort ritningen till det och alla tycka mycket om det. Det är skönt att ha ett ställe att lända till, när man kommer till staden."* (Brev till Thure Trapp).

Emellertid bestämde sig Biskop Müller till sist för att flytta till sin hembygd i Bayern, bland annat av hälsoskäl. I början av 1958 flyttade han från Sverige, något som gjorde Gisela djupt bedrövad.

Gisela Trapp levde ett långt liv, och hon

såg hemstaden Helsingborg förändras, från en ivrig småstad till en modern stad. Mot slutet av sitt liv tyckte hon inte längre om den utveckling hon såg. Till Müller uttryckte hon 1957 sin rotlöshet i det moderna Helsingborg: "Ty själv vill jag ej mer vara i Hborg. Staden har blivit så genomtrevlig med sitt jäkt och sin hemska trafik, så jag står inte ut der."

När Gisela Trapp hastigt avled av en hjärnblödning i Arild den 2/5 1958, stod en oavslutad målning på hennes staffli. Begravningen föräntades i S:t Clemens kyrka, och Gisela fick sin grav på Nya kyrkogården i Helsingborg, bredvid sin make.

NOTER

1. Marha P:son Henning i dödsruna över Gisela Trapp i Helsingborgs Dagblad 9/5 1958
2. Von Schmidtgen i Helsingborgs - posten 17/11 1900
3. Uppgiften förekommer i samma dödsruna som citerats ovan, men har inte gått att belägga arkivaliskt.
4. Helsingborgs-posten 17/11 1900
5. Helsingborgs - posten 22/11 1900
6. Kyrkan = katolska kyrkan
7. Pålsson s 46
8. Werner 1996
9. I ett brev från Gisela Trapp till biskop Müller från maj 1924, skrivet på Fredriksdal, skriver Gisela att hon skall "gå ner i S:t Clemens kapell och tacka Gud". Vid denna tidpunkt hade ännu inte det provisoriska kapellet på Munkavången färdigställts, så det måste vara kapellet på Fredriksdal som åsyftas.
10. Werner 1995

KÄLLOR OCH LITTERATUR:

Otryckta källor:

HELSINGBORG:

Helsingborgs museums arkiv:

Brev från Gisela Trapp till Torsten Mårtensson

S:t Clemens katolska församling:

Brev och efterlämnade papper från Gisela Trapp

LUND:

Lunds universitetsbibliotek:

Brev från Gisela Trapp till Ernst Norlind

Brev från Gisela Trapp till Lauritz Weibull

Brev från David Assarsson till Lauritz Weibull

KÖPENHAMN:

Kongelige bibliotek:

Brev från Gisela Trapp till Agnes Slott-Möller

Brev från Gisela Trapp till Gyldendals bokhandel

MALMÖ:

Malmö stadsarkiv:

Skånska konstnärslagets arkiv

Yngve v Schmidts brevsamling

STOCKHOLM:

Riksarkivet:

Katolska biskopsämbetets arkiv (KBA):

Brev från Gisela Trapp till biskop Muller

Handlingar rörande S:t Clemens katolska församling i Helsingborg

Ivar Afzelius brevsamling:

Brev från Gisela Trapp till Ivar Afzelius

Katolska domkyrkoförsamlingens arkiv:

Brev från David Assarsson till Gisela Trapp

UPPSALA:

Uppsala universitetsbibliotek:

Brev från Gisela Trapp till Helena Nyblom

Litteratur:

Lundqvist, Birgitta: Nordiska konstnärer vid Kullen.

Kullabygd 1990. Helsingborg 1990

Utsikt över Munkavången. En tillbakablick på Helsingborgs katolska historia. Red Erik Kennet Pålsson. Helsingborg 1978

Yvonne Maria Werner: Världsvid men främmande. Den katolska kyrkan i Sverige 1873-1929. Uppsala 1996

Yvonne Maria Werner: Monsignore David Assarsson: katolsk präst och skånsk kulturpersonlighet. *Signum* 1995:5